

Sygn. akt III CZP 5/16

UCHWAŁA

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 19 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)
SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)
SSN Jacek Gudowski
SSN Anna Owczarek
SSN Władysław Pawlak
SSN Krzysztof Pietrzykowski
SSN Mirosława Wysocka

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie z powództwa P. B.
przeciwko Z. R.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 19 października 2016 r.
przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Wojciecha Kasztelana,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w O.
postanowieniem z dnia 9 czerwca 2015 r., sygn. akt IX Ca (...),
przekazanego przez Sąd Najwyższy
postanowieniem z dnia 21 października 2015 r., sygn. akt III CZP 64/15,
do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu tego Sądu

"Czy umowa darowizny udziału we współwłasności rzeczy ruchomej na rzecz współwłaściciela tej rzeczy powoduje przejście na obdarowanego uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy w postaci uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży w całości?"

podjął uchwałę:

**Darowizna udziału we współwłasności rzeczy ruchomej przez
jednego z dwóch współwłaścicieli na rzecz drugiego powoduje -
jeżeli umowa darowizny nie stanowi inaczej - przejście na**

**obdarowanego uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży,
na podstawie której doszło do nabycia współwłasności rzeczy.**

UZASADNIENIE

Przedstawione zagadnienie prawne powstało w sprawie, w której powód dochodził odszkodowania i zwrotu ceny, jaką zapłacił za kupiony od pozwanego samochód osobowy, który okazał się wadliwy, w związku z czym powód odstąpił od umowy.

W sprawie ustalone zostało między innymi, że pozwany kupił w Niemczech samochód osobowy marki Volkswagen Passat i w dniu 23 kwietnia 2012 r. sprzedał go powodowi i jego ojcu. W umowie kupna-sprzedaży powód oznaczony był jako „kupujący”, jego ojciec jako „współwłaściciel”, obaj łącznie nazwani zostali „kupującymi”, natomiast pozwany figurował jako „sprzedający”, a skutkiem zawarcia umowy sprzedaży było powstanie po stronie nabywców współwłasności w udziałach po ½ części nabytego samochodu.

W dniu 29 października 2012 r. ojciec powoda darował mu swój udział, w wyniku czego powód stał się wyłącznym właścicielem pojazdu.

Samochód okazał się wadliwy, w związku z czym powód w dniu 11 stycznia 2013 r. złożył pozwanemu oświadczenie o odstąpieniu od umowy sprzedaży „w całości” i zażądał zwrotu ceny oraz odszkodowania w granicach ujemnego interesu umownego.

Sąd Rejonowy uwzględnił powództwo, uznając, że istotnie zaniżony przebieg samochodu stanowi wadę fizyczną obniżającą jego wartość i uzasadniającą odstąpienie od umowy. Stwierdził, że w wyniku umowy darowizny przeszły na powoda wszystkie uprawnienia darczyńcy, w tym również uprawnienia wynikające z rękojmi za wady fizyczne samochodu, a zatem powodowi, który był także bezpośrednim nabywcą pojazdu, przysługiwało również uprawnienie do odstąpienia od umowy sprzedaży samochodu jako całości.

Rozpoznając apelację pozwanego, Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 21 października 2015 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, czy umowa darowizny udziału we współwłasności rzeczy ruchomej na rzecz współwłaściciela tej rzeczy powoduje przejście na

obdarowanego uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy w postaci uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży w całości.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powodowi przysługiwało własne uprawnienie do odstąpienia od umowy sprzedaży w zakresie udziału we współwłasności samochodu, natomiast powziął wątpliwość, czy drugi współwłaściciel, dokonując darowizny swojego udziału we współwłasności pojazdu, przeniósł na powoda wynikające z rękojmi za wady fizyczne rzeczy uprawnienie do odstąpienia od umowy sprzedaży, a tym samym, czy obdarowanemu powodowi przysługiwało prawo odstąpienia od umowy sprzedaży samochodu w całości.

Sąd Najwyższy rozstrzygający to zagadnienie w zwykłym składzie, mając na uwadze występujące w tym przedmiocie wątpliwości oraz rozbieżności w piśmiennictwie i orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego, postanowił przekazać zagadnienie na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu.

Stwierdził, że nie budzi wątpliwości, iż umowa sprzedaży rzeczy oznaczonej co do tożsamości (samochodu) jest umową ze świadczeniem niepodzielnym, a zatem jeżeli kupujących jest kilku, odstąpienie przez nich od umowy jest możliwe tylko łącznie w odniesieniu do całości umowy, ponieważ ich świadczenie zwrotne (obowiązek zwrotnego przeniesienia własności i wydania rzeczy) jest niepodzielne.

Sąd Najwyższy wskazał, że wątpliwości budzi natomiast dopuszczalność przeniesienia wraz z udziałem we współwłasności rzeczy uprawnienia (współuprawnienia) do odstąpienia od umowy sprzedaży z powodu wady fizycznej rzeczy, w sytuacji, gdy w wyniku darowizny udziału, obdarowany stał się wyłącznym właścicielem rzeczy. Problem przejścia uprawnień z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej na kolejnego nabywcę, który był już przedmiotem wypowiedzi w orzecznictwie, nie jest rozstrzygany jednolicie. We wcześniejszych orzeczeniach, w tym między innymi w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego, stanowiącej wytyczne w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej w sprawach rękojmi i gwarancji, z dnia 30 grudnia 1988 r. III CZP 48/88 (OSNC z 1989 r., nr 3, poz. 36), Sąd Najwyższy przyjmował, że uprawnienia wynikające z rękojmi za wady oraz gwarancji przechodzą - w drodze dorozumianego przelewu - na następców prawnych kupującego. Stanowisko

to jednak uległo zmianie, gdyż w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 5 lutego 2004 r. III CZP 96/03 (OSNC z 2004 r., nr 6, poz. 88) Sąd Najwyższy stwierdził, że uprawnienia wynikające z rękojmi za wady fizyczne rzeczy nie przechodzą wraz ze sprzedażą rzeczy na kolejnego nabywcę, kupujący może je jedynie przenieść na kolejnego nabywcę, co nie dotyczy jednak uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży z powodu wady fizycznej rzeczy.

Sąd Najwyższy przekazujący przedmiotowe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu przychylił się do pierwszego stanowiska. Wskazał, że przejście wszystkich uprawnień wynikających z rękojmi na następców prawnych nabywcy pod tytułem szczególnym może być wynikiem wyraźnego uzgodnienia z kolejnym nabywcą rzeczy, jak również można uznać, że w braku odmiennych postanowień umowy ponownego zbycia, przeniesienie własności rzeczy i wydanie jej nabywcy obejmuje uprawnienie do odstąpienia od umowy, które może być wykonywane samodzielnie przez kolejnego nabywcę, bez konieczności uzyskania na to zgody jego kontrahenta. Do przeniesienia uprawnień wynikających z rękojmi przy ponownym zbyciu rzeczy mogą znaleźć zastosowanie przepisy o przelewie, dokonany także w sposób dorozumiany, gdyż w świetle art. 56 i art. 65 k.c. można uznać, że celem umowy sprzedaży oraz innych umów zobowiązujących do przeniesienia własności jest również przelew wszystkich uprawnień z tytułu rękojmi i gwarancji. Taki przelew nie pogarsza sytuacji pierwszego sprzedawcy, bowiem zostaje utrzymane ograniczenie czasowe jego odpowiedzialności, a jednocześnie lepiej chroni nabywcę, gdyż realizuje istotę rękojmi, którą jest zapewnienie prawidłowego wykonania zobowiązania przez sprzedawcę. Nie ma też przeszkód, zdaniem Sądu Najwyższego, by obowiązkiem zwrotu rzeczy obciążyć kolejnego nabywcę korzystającego z prawa odstąpienia, bez konieczności uzyskania zgody na odstąpienie od pierwotnego (poprzedniego) nabywcy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygając przedstawione zagadnienie prawne należy na wstępie zaznaczyć, że choć odpowiedź na nie wymaga odniesienia się także do szerszej problematyki przejścia na kolejnego nabywcę uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej z powodu jej wady fizycznej, a więc do kwestii

która była już przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, to jednak trzeba mieć także na uwadze, iż obecnie przedstawione zagadnienie dotyczy niewątpliwie sytuacji szczególnej, nieobjętej rozważaniami w dotychczasowym orzecznictwie. W rzeczywistości bowiem nie chodzi o przejście własności i uprawnień z tytułu rękojmi na kolejnego nabywcę rzeczy, będącego osobą trzecią w stosunku do kontrahentów pierwotnej umowy sprzedaży, lecz o przejście udziału we współwłasności rzeczy ruchomej na jej drugiego współwłaściciela, będącego także kupującym w pierwotnej umowie sprzedaży, który w wyniku tego przejścia stał się wyłącznym właścicielem rzeczy. Ta szczególna sytuacja determinuje zarówno zakres uchwały, która może odnosić się jedynie do takiego właśnie specyficznego stanu faktycznego i prawnego, jak również powinna być uwzględniona przy rozważaniach dotyczących ogólnych kwestii przejścia na następcę prawnego nabywcy uprawnień z tytułu rękojmi, w tym uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży.

Podstawą rozważań jest zatem sytuacja, w której doszło do zawarcia umowy kupna określonego samochodu przez dwie osoby występujące po stronie kupującego. Świadczeniem sprzedawcy było przeniesienie własności rzeczy oznaczonej co do tożsamości (art. 155 § 1 k.c.) i wydanie rzeczy (art. 535 § 1 k.c.). W doktrynie i orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że świadczenie rzeczy oznaczonej co do tożsamości, zarówno przeniesienie własności jak i wydanie takiej rzeczy, jest zawsze niepodzielne (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2002 r., IV CKN 821/00, nie publ.). Świadczenie sprzedawcy jest więc niepodzielne, podobnie jak wzajemne świadczenie kupujących w razie skorzystania przez nich z prawa odstąpienia od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej. Należy przy tym zaznaczyć, że wzajemnym świadczeniem kupujących w razie odstąpienia od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej jest tylko zwrot rzeczy wadliwej, jak bowiem stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 2 lutego 2003 r., III CZP 80/02 (OSNC 2003 r., nr 11, poz. 141), samo odstąpienie od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej na podstawie art. 491 § 1 oraz art. 560 § 2 k.c. powoduje przejście własności tej rzeczy z powrotem na zbywcę.

W konsekwencji uprawnienie do odstąpienia od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej oznaczonej co do tożsamości przysługujące kilku kupującym będącym jej

współwłaścicielami ma charakter niepodzielny i może być wykonywane tylko łącznie przez wszystkich uprawnionych, a w razie wykonania tego uprawnienia na wszystkich tych osobach będzie spoczywał obowiązek zwrotu rzeczy sprzedającemu i zgodnie z art. 380 § 1 k.c. za jego spełnienie będą oni odpowiadali jak dłużnicy solidarni.

Powracając do szerszej problematyki dotyczącej możliwości i sposobu przeniesienia na nabywcę rzeczy ruchomej uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy, przysługujących zbywcy w stosunku do pierwotnego sprzedawcy, należy stwierdzić, że zamieszczone w art. 556 i nast. k.c. przepisy dotyczące odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej nie regulują wprost tej kwestii. Wskazują jednak, że odpowiedzialność z tytułu rękojmi powstaje z mocy prawa, ale jedynie wtedy, gdy strony zawarły określoną umowę sprzedaży lub inną umowę nazwaną, do której przepisy o rękojmi mają zastosowanie. Jest to zatem szczególny rodzaj odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego i występuje tylko w ramach danej umowy, ma więc charakter względny, niezwiązany jedynie z własnością rzeczy. Rzecz kupiona może być przedmiotem dalszych transakcji, a to, że jest obciążona wadą powoduje odpowiedzialność z tytułu rękojmi każdego kolejnego zbywcy wobec kolejnego nabywcy, co jednak nie zawsze pozwoli nabywcy na rzeczywistą realizację wszystkich uprawnień z rękojmi. Powstaje zatem pytanie, czy uprawnienia te, przysługujące wobec pierwotnego sprzedawcy, mogą być przeniesione na kolejnego nabywcę rzeczy ruchomej i czy może on wystąpić z roszczeniami z tytułu rękojmi, a w szczególności wykonać uprawnienie do odstąpienia od umowy, tylko wobec sprzedawcy, od którego bezpośrednio kupił rzecz, czy także wobec pierwotnego sprzedawcy.

W tej kwestii, jak już wskazano, poglądy doktryny nie są jednolite i także Sąd Najwyższy zajmował rozbieżne stanowiska.

Początkowo przyjmowano, że wprawdzie wykładnia językowa art. 556 § 1 k.c. może skłaniać do uznania, iż roszczenia z rękojmi dotyczą tylko konkretnej umowy sprzedaży, jednak taka wykładnia pozostaje w sprzeczności ze społecznym celem tej instytucji oraz z rzeczywistą treścią przepisu, gdyż uprawnienia z rękojmi za wady fizyczne rzeczy udzielane są kupującemu ze względu na jego prawo

własności do określonej rzeczy. Nie są ściśle związane tylko z kontrahentem nabywcy i nie ograniczają się do osoby kupującego, ale wraz z kolejną sprzedażą rzeczy przechodzą na jego następców prawnych zarówno pod tytułem ogólnym, jak i szczególnym. W umowie sprzedaży i w idei odpowiedzialności za wady fizyczne rzeczy tkwi implicite przejście tych uprawnień. Zmiana właściciela nabytej rzeczy nie powinna zwalniać zobowiązanego z odpowiedzialności za wady rzeczy, należy więc uznać, że nie eliminuje więzi prawnej z pierwotnym sprzedawcą, a podstawą przejścia uprawnień z rękojmi na kolejnego nabywcę jest ich dorozumiany przelew (uchwała pełnego składu Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego z dnia 30 grudnia 1988 r. III CZP 48/88, uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1995 r., III CZP 125/95, OSNC 1996, nr 1, poz. 11, oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 1974 r., II CR 109/74, OSPiKA 1975, nr 3, poz. 64, i z dnia 27 kwietnia 2000 r. I CKN 616/98, nie publ.).

Przedstawione stanowisko uległo jednak zmianie, którą zapoczątkował wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 1997 r. III CKN 29/96 (OSP 1997, nr 7-8, poz. 144), a utrwaliła wskazana uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 96/03 stwierdzająca, że sprzedaż rzeczy przez kupującego nie powoduje przejścia na nabywcę uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy, kupujący może jednak przelać na nabywcę- także w sposób dorozumiany- uprawnienie do żądania obniżenia ceny, usunięcia wady lub dostarczenia rzeczy wolnej od wad, nie może natomiast przenieść uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży. Stanowisko to podzielił Sąd Najwyższy także w wyrokach z dnia 6 lutego 2004 r., II CK 429/02 (nie publ.) i z dnia 6 maja 2004 r., II CKN 442/01 (nie publ.) oraz w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 29 stycznia 2014 r., III CZP 84/13 (OSNC 2014, nr 9, poz. 84).

W uchwale siedmiu sędziów z dnia 5 lutego 2004r. III CZP 96/03 Sąd Najwyższy stwierdził, że uprawnienia z tytułu rękojmi przewidziane w art. 556 i nast. k.c. przysługują kupującemu tylko względem sprzedawcy, nie są związane z prawem własności rzeczy i nie przechodzą wraz z jej sprzedażą na kolejnego nabywcę. Mogą zostać na niego przeniesione jedynie w drodze przelewu (art. 509 i nast. k.c.), który może być wyraźnie zastrzeżony w umowie sprzedaży pomiędzy zainteresowanymi albo dokonany w odrębnej umowie, także w sposób

dorozumiany. W razie sporu należy zbadać, czy ze względu na cel umowy oraz zgodny zamiar stron taki przelew należy do treści umowy sprzedaży, chociaż nie zostało to wyraźnie w samej umowie stwierdzone.

Sąd Najwyższy wyłączył natomiast możliwość przeniesienia przez kupującego na kolejnego nabywcę uprawnienia do odstąpienia od umowy wynikającego z rękojmi, gdyż nie jest to roszczenie, lecz prawo kształtujące, które realizuje się przez złożenie przez kupującego oświadczenia woli o odstąpieniu od umowy i na nowo kształtuje stosunek prawny między nim a sprzedawcą. Dotychczasowe zobowiązanie wygasa, a w jego miejsce powstaje roszczenie o zwrot wzajemnych świadczeń (art. 494 w zw. z art. 560 § 2 k.c.). Nie jest możliwe, zdaniem Sądu Najwyższego, aby kupujący jednostronnym oświadczeniem woli mógł skutecznie doprowadzić do przejścia tego uprawnienia na inną osobę. W świetle art. 494 k.c. nie jest także dopuszczalne, by o tym, czy stosunek zobowiązaniowy ma istnieć, decydowała osoba trzecia, a nie strona tego stosunku. Przeciwno dopuszczalności przelewu tego uprawnienia przemawia również to, że skorzystanie z uprawnienia do odstąpienia od umowy rodzi po stronie odstępującego uprawnienie do żądania zwrotu ceny, a nie ma wystarczających podstaw do przyjęcia, iż wraz z przelewem uprawnienia do odstąpienia od umowy przechodzi także na nabywcę uprawnienie do żądania zwrotu ceny, gdyż w tym przypadku nie może mieć zastosowania art. 509 § 2 k.c., żądanie bowiem zwrotu zapłaconej ceny nie jest prawem związanym z odstąpieniem od umowy, lecz prawem, które powstaje ex lege dla strony stosunku zobowiązaniowego w wypadku odstąpienia od umowy. Nawet jednak przy przyjęciu, że w wyniku przelewu uprawnienia do odstąpienia od umowy przechodzi na nabywcę także uprawnienie do żądania zwrotu ceny, stosownie do art. 519 k.c. wymagałoby to zgody wierzyciela (pierwotnego sprzedawcy), ponieważ rodzi ono po stronie odstępującego obowiązek zwrotu rzeczy sprzedawcy. Przy braku takiej zgody należałoby uznać, że w wyniku przelewu przeszło na nabywcę tylko uprawnienie do odstąpienia od umowy i żądania zwrotu ceny, natomiast odpowiadający mu obowiązek zwrotu rzeczy pozostałby przy cedencie (poprzednim kupującym), co wymagałoby jego zgody także na złożenie przez cesjonariusza (kolejnego nabywcę) oświadczenia o odstąpieniu od umowy. Odwołując

się także do względów praktycznych, Sąd Najwyższy w konsekwencji uznał za niedopuszczalne przeniesienie na kolejnego nabywcę rzeczy uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży przysługującego wobec pierwotnego sprzedawcy.

Podzielając stanowisko zajęte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 96/03, że umowa sprzedaży rzeczy przez kupującego nie powoduje przejścia na nabywcę uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy oraz że kupujący może te uprawnienia przenieść na nabywcę w drodze przelewu zawartego w umowie sprzedaży także w sposób dorozumiany, należy jednak dopuścić możliwość przelewu w ten sposób także uprawnienia do odstąpienia od pierwotnej umowy sprzedaży, jeżeli przeniesienie własności nastąpiło w drodze darowizny i dotyczyło udziału we współwłasności rzeczy, a nabywcą był współwłaściciel i współuprawniony z tytułu rękojmi, który stał się jedynym właścicielem rzeczy. Wskazane przez Sąd Najwyższy w omówionej uchwale argumenty przemawiające przeciwko możliwości przelewu uprawnienia do odstąpienia od umowy wynikającego z rękojmi nie w pełni mogą być odniesione do takiej, szczególnej sytuacji, która nie była też przedmiotem rozważań przy jej podejmowaniu.

Przede wszystkim należy stwierdzić, że w odniesieniu do tego przypadku nabierają szczególnego znaczenia podnoszone przez zwolenników dopuszczalności przelewu także uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży z powodu wady fizycznej rzeczy argumenty funkcjonalne, wskazujące, że praktycznie tylko to uprawnienie kupującego może mu zapewnić w sposób realny wyegzekwowanie właściwego wykonania umowy sprzedaży i zapewnienia ekwiwalentności świadczeń. Pozbawienie kolejnego nabywcy rzeczy uprawnienia do odstąpienia od umowy i pozostawienie tego uprawnienia przy pierwotnym kupującym niweczy jego gospodarczy sens, gdyż pierwotny kupujący nie ma interesu w skorzystaniu z prawa odstąpienia od umowy, a tym samym sprzedawca, który sprzedał rzecz wadliwą zostaje zwolniony z jednego z najistotniejszych obowiązków, mających zapewnić prawidłowe wykonanie przez niego umowy. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której doszło do zbycia współwłaścicielowi rzeczy i współuprawnionemu z tytułu rękojmi, udziału we współwłasności rzeczy. Przyjęcie, że nie może przejść na niego przysługujące zbywcy współuprawnienie

do odstąpienia od umowy, faktycznie pozbawiłoby nabywcę udziału i obecnie jedyne go właściciela rzeczy możliwości skorzystania również z własnego współuprawnienia do odstąpienia od umowy, którego nie może wykonywać w odniesieniu tylko do własnego udziału.

W razie przeniesienia udziału we współwłasności rzeczy na drugiego kupującego można przyjąć, w braku odmiennych postanowień umowy, że zbywca przelewa na nabywcę wszystkie swoje współuprawnienia z tytułu rękojmi, także współuprawnienie do odstąpienia od umowy. Ze względu na cel umowy przeniesienia udziału i zgodny zamiar stron (art. 65 k.c.) można uznać, że taki przelew należy do treści umowy zbycia udziału, chociażby nie zostało to w samej umowie wyraźnie stwierdzone (art. 56 k.c.).

Przyjęcie dopuszczalności przelewu - wraz z darowizną udziału we współwłasności kupionej wspólnie rzeczy - także współuprawnienia do odstąpienia od umowy z powodu wady fizycznej rzeczy nie zagraża interesom darczyńcy, gdyż jego odpowiedzialność wobec obdarowanego za wady rzeczy darowanej jest w bardzo istotny sposób ograniczona (art. 892 k.c.). Wyzbywa się on także wartości ekonomicznej, co sprawia, że nie jest zainteresowany utrzymaniem ekwiwalentności świadczeń z pierwotnej umowy sprzedaży.

W szczególnej sytuacji darowizny udziału we współwłasności kupionej wspólnie rzeczy ruchomej tracą na znaczeniu także pozostałe argumenty sprzeciwiające się dopuszczalności przelewu uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży z powodu wady fizycznej rzeczy, w szczególności dotyczące wątpliwości co do tego czy nabywca rzeczy mógłby żądać od sprzedawcy zwrotu ceny, którą zapłacił swojemu kontrahentowi, czy też ceny, którą tamten zapłacił sprzedawcy, jak również wątpliwości dotyczące przypadku zbycia rzeczy w celu zabezpieczenia.

Przeciwko możliwości przejścia na nabywcę udziału we wspólnie kupionej rzeczy uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży nie przemawia także argument wywodzony z art. 494 k.c., że nie jest dopuszczalne, by o tym, czy stosunek zobowiązaniowy (pierwotna umowa kupna-sprzedaży) będzie istniał, decydowała osoba trzecia, a nie strona tego stosunku. Nabywca udziału w drodze darowizny i współuprawnienia do odstąpienia od umowy nie jest bowiem osobą

trzecią w stosunku do pierwotnej umowy sprzedaży, skoro jest jednym z jej kontrahentów jako jeden z dwóch kupujących rzecz oraz współuprawnionym do odstąpienia od tej umowy. Należy także uznać, że w takiej sytuacji wynikające z odstąpienia od umowy uprawnienie do żądania zwrotu ceny również przechodzi na nabywcę udziału na podstawie art. 509 § 2 k.c., gdyż jest prawem związanym z przelany współuprawnieniem do odstąpienia od umowy.

Istnieją również podstawy do przyjęcia, że na nabywcę udziału we współwłasności rzeczy przechodzi wraz z przelewem uprawnienia do odstąpienia od umowy i żądania zwrotu ceny także obowiązek zwrotu rzeczy pierwotnemu sprzedawcy, po odstąpieniu od umowy i że przejście to nie wymaga zgody pierwotnego sprzedawcy. Przeciwno takiej możliwości podnoszony jest argument wywodzony z wynikającego z art. 519 k.c. obowiązku uzyskania zgody wierzyciela (pierwotnego sprzedawcy) na zmianę dłużnika zobowiązania do zwrotu rzeczy po odstąpieniu od umowy sprzedaży, obciążającego pierwszego kupującego (cedenta), zgodnie z pierwotną umową sprzedaży. Należy jednak podkreślić, że w wyniku darowizny udziału we współwłasności rzeczy ruchomej i przejścia na obdarowanego w drodze przelewu uprawnienia do odstąpienia od umowy, obdarowany staje się jedynym właścicielem rzeczy i może wobec pierwotnego sprzedawcy wykonywać prawo odstąpienia od umowy w stosunku do całej rzeczy. Z chwilą złożenia przez niego pierwotnemu sprzedawcy oświadczenia o odstąpieniu od umowy, ustaje dotychczasowy stosunek zobowiązaniowy w postaci umowy sprzedaży i własność rzeczy ruchomej przechodzi z powrotem na pierwotnego sprzedawcę. W miejsce unicestwionej umowy sprzedaży rzeczy ruchomej powstaje nowy stosunek zobowiązaniowy, w którym, zgodnie z art. 494 k.c., strony obowiązane są jedynie do wzajemnego zwrotu otrzymanych świadczeń.

W tej sytuacji brak podstaw do twierdzenia, że obowiązek zwrotu rzeczy wadliwej po odstąpieniu od umowy sprzedaży, jest długiem, w rozumieniu art. 519 k.c., wynikającym z tej umowy. Skoro nabywca udziału i współuprawnienia do odstąpienia od umowy, wstąpił w sytuację prawną zbywcy i jest uprawniony do odstąpienia od umowy sprzedaży i tym samym unicestwienia jej i wykreowania nowego stosunku zobowiązaniowego, to on, a nie zbywca, staje się stroną tego stosunku uprawnioną do żądania zwrotu ceny i zobowiązaną do zwrotu rzeczy

wadliwej. Zobowiązanie do zwrotu rzeczy nie jest w tej sytuacji długiem z pierwotnej umowy sprzedaży, w rozumieniu art. 519 k.c., w której stroną kupującą był darczyńca udziału i obdarowany, lecz jest zobowiązaniem z nowego stosunku prawnego wykreowanego przez nabywcę udziału odstępującego od umowy sprzedaży. To on, a nie zbywca udziału jest - obok pierwotnego sprzedawcy- stroną tego nowego stosunku i jest zobowiązany wobec sprzedawcy do zwrotu rzeczy wadliwej. Nie ma więc w istocie zmiany dłużnika zobowiązania do zwrotu rzeczy, a tym samym nie ma podstaw do stosowania art. 519 § 1 k.c., gdyż w pierwotnej umowie sprzedaży takie zobowiązanie (dług) w ogóle nie istniało, skoro obowiązek zwrotu rzeczy powstaje dopiero po unicestwieniu tej umowy w wyniku odstąpienia od niej kupującego i dodatkowo zażądania przez niego zwrotu ceny. Nie jest zatem konieczna zgoda pierwotnego sprzedawcy, jako wierzyciela zobowiązania do zwrotu rzeczy wadliwej, na przejście tego zobowiązania na nabywcę udziału we współwłasności tej rzeczy i cesjonariusza przelewu uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży. W wyniku darowizny udziału we współwłasności i przelewu współuprawnienia do odstąpienia od umowy, uprawniony do złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy sprzedaży rzeczy wadliwej oraz żądania zwrotu ceny, jak również zobowiązany do zwrotu rzeczy wadliwej pierwotnemu sprzedawcy jest wyłącznie nabywca udziału i cesjonariusz z umowy przelewu.

Należy podkreślić, że takie ukształtowanie nowego stosunku zobowiązaniowego po odstąpieniu od umowy sprzedaży nie prowadzi do pogorszenia sytuacji prawnej pierwotnego sprzedawcy, dla którego nie ma decydującego znaczenia, kto po odstąpieniu od umowy będzie zobowiązany do zwrotu na jego rzecz wadliwego przedmiotu sprzedaży. Podobna sytuacja zachodzi przy żądaniu wymiany rzeczy wadliwej na wolną od wad, gdy kupujący obowiązany jest zwrócić rzecz wadliwą sprzedawcy. Zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie powszechnie dopuszcza się przelew tego uprawnienia wynikającego z rękojmi, mimo braku zgody pierwotnego sprzedawcy na zmianę dłużnika obowiązku zwrotu rzeczy wadliwej po jej wymianie na wolną od wad (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 96/03).

Prawa pierwotnego sprzedawcy zabezpiecza także przysługujące mu na podstawie art. 496 k.c. prawo zatrzymania ceny do czasu zaoferowania zwrotu

rzeczy. W przypadku przelewu uprawnienia do odstąpienia od umowy, o zwrot ceny może wystąpić tylko cesjonariusz, zatem prawo zatrzymania ceny może być wykorzystane przez sprzedawcę jedynie wobec niego, a więc w stosunku do jednego z dotychczasowych dwóch zobowiązanych. Jeżeli z jakichkolwiek przyczyn rzecz znajduje się u cedenta, w interesie cesjonariusza jest wydobyć jej od niego i zwrócić sprzedawcy. Do tego czasu sprzedawca nie jest obowiązany do zwrotu ceny, a cesjonariusz jest odpowiedzialny wobec niego za utratę i uszkodzenie rzeczy. Wszystko to w wystarczający sposób zabezpiecza roszczenie sprzedawcy w stosunku do kontrahenta o zwrot rzeczy, niezależnie od tego, czy może go dochodzić od dwóch kupujących solidarnie, czy tylko od jednego z nich.

Należy też podkreślić, że sprzedawcy, który od chwili odstąpienia od umowy sprzedaży przez kupującego staje się z powrotem właścicielem rzeczy, przysługuje również przewidziane w art. 222 § 1 k.c. i skuteczne erga omnes prawo podmiotowe żądania od osoby, która włada faktycznie jego rzeczą, aby rzecz została mu wydana. Z reguły tą osobą jest cesjonariusz, a więc ta sama osoba, do w stosunku do której sprzedawcy przysługuje roszczenie przewidziane w art. 494 w zw. z art. 560 § 2 k.c.

Przedstawione argumenty przemawiają za przyjęciem, że darowizna udziału we współwłasności rzeczy ruchomej przez jednego z dwóch współwłaścicieli na rzecz drugiego prowadzi - jeżeli umowa darowizny nie stanowi inaczej - do przejścia na obdarowanego (w drodze przelewu, także dorozumianego) uprawnienia do odstąpienia od umowy sprzedaży, na podstawie której doszło do nabycia współwłasności rzeczy. W takiej sytuacji uprawniony do odstąpienia od umowy i żądania zwrotu ceny oraz zobowiązany do zwrotu rzeczy sprzedawcy jest wyłącznie obdarowany.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. podjął uchwałę, jak na wstępie.

jw

R.G.